

Kommun(er): Samtliga i Uppsala län

Region Uppsala: Samtliga hälso- och sjukvårdsverksamheter

Fastställt av: TL HSVO

Datum: 2022-11-11

Anhörigstöd i Uppsala län

Innehåll

Anhörigstöd i Uppsala län	1
Bakgrund	2
Syfte	2
Omfattning	3
Ansvar	3
Hälso-och sjukvårdsverksamhet inom Region Uppsala och länets kommuner	3
Socialtjänstverksamhet	4
Termer och begrepp	4
Genomförande.....	4
Verksamhetsrutiner	5
Samtycke för att dela information om patient med anhörig	5
Uppföljning och länsnätverk för anhörigstöd	5
Dokumenthistorik.....	6
Referenser.....	6
Bilagor	8
Bilaga 1 – Broschyr till anhöriga	8
Bilaga 2 – Hur kontakt kan förmedlas till kommunernas anhörigstöd	8

Bakgrund

Regeringen fattade våren 2022 beslut om en Nationell anhörigstrategi - inom hälso- och sjukvård och omsorg. Strategin ska hjälpa kommuner och regioner att stärka anhörigperspektivet i vården och omsorgen och göra stödet till anhöriga mer individanpassat och likvärdigt över landet. Utgångspunkten för strategin är att anhörigas insatser och delaktighet alltid ska bygga på frivillighet. [Nationell anhörigstrategi - inom hälso- och sjukvård och omsorg, Regeringen.se.](#)

Lagstiftningen betonar både anhörigas rätt till delaktighet i vården och omsorgen om den närstående och anhörigas rätt till information, råd och stöd för egen del. Anhöriga har till exempel rätt att medverka vid utformningen och genomförandet av vården om det är lämpligt och om bestämmelser om sekretess eller tystnadsplikt inte hindrar detta (1). Av lag följer också att hälso- och sjukvården ska ge både patient och anhöriga information om bland annat behandlingsmetoder, det förväntade behandlingsförloppet och var man kan vända sig om man inte är nöjd med vården (1) (2). Enligt lag ska socialnämnden erbjuda stöd för att underlätta för de personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller som stödjer en närstående som har funktionshinder (3) och hälso-och sjukvården har enligt lag ansvar för att särskilt beakta barns behov av information, råd och stöd (2) (4). Vikten av att beakta anhörigas delaktighet i vården och omsorgen liksom anhörigas rätt till stöd betonas även i förarbeten och i Socialstyrelsens olika kunskapsstöd (5) (6) (7).

Vikten av anhörigas delaktighet betonas också i Uppsala läns strategi för närvårdssamverkan 2021–2023. Av strategin följer att vården och omsorgen är samordnad först när alla aktiviteter ingår i en väl fungerande helhet kring individen och när både individen och anhöriga ges möjlighet att vara medskapande i aktiviteterna efter förmåga och preferenser. Anhörigas delaktighet bedöms också bidra till trygghet och kvalitet på vården och omsorgen. Av strategin följer även att patient- och brukarmedverkan kan stärkas genom att patient- och brukarföreträdare erbjuds vara delaktiga i arbetet med att utveckla vård och omsorg (8).

Anhöriga lyfts också i länets strategi för omställningen till nära vård, Effektiv och nära vård 2030 (9), där det inom målområdet samskapande betonas att den samskapande vården utgår från helheten och tar hänsyn till patienten, anhörigas resurser, förmågor, vilja och behov.

Syfte

Riktlinjen beskriver det ansvar som socialtjänsten, elevhälsan samt kommunernas och regionens hälso- och sjukvård har vid stöd till anhöriga samt hur samverkan mellan dessa parter kan ske för att fullfölja lagstiftningens krav och intentioner.

Omfattning

Denna riktlinje utgör stöd till verksamheter inom regionens hälso- och sjukvård, kommunal primärvård, elevhälsa och socialtjänst. Riktlinjen omfattar råd och stöd till anhöriga utifrån socialtjänstlagstiftningen samt anhöriga till personer som får hälso- och sjukvård, oavsett ålder. Riktlinjen är en vägledning vid framtagande av lokala rutiner.

Ansvar

Av den nationella anhörigstrategin tydliggörs ledningens ansvar. För att medarbetare ska kunna uppmärksamma och stötta anhöriga krävs tydlighet från beslutsfattare och ledning om att detta ingår i deras uppdrag och ska prioriteras.

Hälso-och sjukvårdsverksamhet inom Region Uppsala och länets kommuner

Hälso- och sjukvårdsverksamhet inom Region Uppsala och länets kommuner ansvarar var för sig att särskilt beakta barns behov av information, råd och stöd om barnets förälder, någon annan vuxen (2) (4) som barnet varaktigt bor tillsammans med, vilket i Region Uppsala även innefattar syskon:

- Har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning.
- Har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada.
- Missbrukar alkohol eller något annat beroendeframkallande medel eller spel om pengar.
- Utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp.

Detsamma gäller om barnets förälder, någon annan vuxen eller syskon som barnet varaktigt bor tillsammans med oväntat avlider (2) (4).

Punkterna ovan innefattar även elevhälsan som också ansvarar för att arbeta förebyggande och hälsofrämjande.

Verksamheter med behandlingsansvar ska dessutom:

- Ge anhöriga information med beaktande av sekretess och tystnadsplikt (1) (2).
- Ge anhöriga möjlighet att medverka i utformningen och genomförandet av vården, om det är lämpligt och om bestämmelser om sekretess eller tystnadsplikt inte hindrar detta (1).
- Arbeta för att förebygga ohälsa (4).

Socialtjänstverksamhet

Verksamhet inom socialtjänsten ansvarar för att:

- Erbjuda stöd för att underlätta för de anhöriga som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller som stödjer en närstående som har en funktionsnedsättning (3).
- Främja social trygghet och jämlikhet i levnadsvillkor (3).
- Verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden (3).

Termer och begrepp

Termer och begrepp utgår från Socialstyrelsens termbank om inte annat anges.

Anhörig person inom familjen eller bland de närmaste släktingarna.

Närstående person som den enskilde anser sig ha en nära relation till.

Begreppen *anhörig* och *närstående* används inte konsekvent i svensk lagstiftning och kunskapsstöd. I denna riktlinje används begreppen anhörig och närstående på ett sätt som ligger i linje med proposition *Stöd till personer som vårdar eller stödjer närstående*. Det innebär att den person som tar emot omsorg, vård och stöd benämns som närstående och den som ger omsorg, stöd eller vård benämns anhörig. I det här sammanhanget kan anhörig även vara någon utanför familjekretsen, till exempel en vän eller granne.

Begreppet patient används som synonym till begreppet närstående i de fall personen får insatser av hälso- och sjukvården. Begreppet patient ska dock inte likställas med närstående. En patient kan ha anhöriga i behov av information, råd och stöd. En patient kan dessutom vara anhörig till annan person som denne vårdar eller stödjer. Detta innebär att hälso- och sjukvården och socialtjänsten har delvis olika målgrupper.

Genomförande

Samverkan kring anhörigstöd utgår från respektive huvudmans ansvar för att uppmärksamma och stödja anhöriga. Ett anhörigperspektiv innebär att vården och omsorgen:

- Ser och lyssnar på anhöriga, inklusive uppmärksammar om anhöriga har behov av stöd för egen del.
- Visar öppenhet för vilka som utgör den enskildes nätverk.
- Inte tar anhörigas insatser för givna, samt säkerställer att den omsorg de ger är frivillig.
- Uppmärksammar och söker tillgodose anhörigas behov av information om den enskildes hälsotillstånd, vård och omsorg.
- Har kunskap om vad det innebär att vara anhöriga och att ge anhörigomsorg (6).

Verksamhetsrutiner

Hälso- och sjukvårdsverksamhet inom Region Uppsala och länets kommuner, elevhälsa samt socialtjänst ansvarar för att kompetens och rutiner finns så att:

- Utformandet av regionala och lokala regelverk, riktlinjer, kunskapsstöd och uppföljningar beaktar anhörigas perspektiv och utformas med anhörigas delaktighet (10).
- Personal kan identifiera anhöriga, barn som vuxna, i behov av stöd och ge information, råd och stöd.
- All personal uppmärksammar anhöriga och har kunskap om att anhörigas insatser är frivilliga.
- Anhöriga ges möjlighet, efter samtycke, att medverka i planering och genomförandet av den närståendes vård, omsorg och stödinsatser.
- Informationsmaterial om kommunernas anhörigstöd finns tillgängligt samt att kontakt förmedlas enligt angivna kontaktvägar i [bilaga 2](#).
- Representanter till länsnätverk för anhörigstöd är utsedda.

Stöd till anhöriga behöver erbjudas i god tid, genom flera kanaler och vid upprepade tillfällen, då anhörigas behov och insikten om de egna behoven, förändras över tid.

Samtycke för att dela information om patient med anhörig

Insatser enligt hälso- och sjukvårdslagen och socialtjänstlagen bygger på frivillighet. I den mån den närstående eller patient kan tala för sig själv kan denne välja att ge samtycke till att information ska kunna lämnas till anhörig men också mellan vård- och omsorgsverksamheter. Oavsett samtycke för informationsdelning kan stöd till den anhörige ändå alltid ges.

Uppföljning och länsnätverk för anhörigstöd

Länsnätverk för anhörigstöd i Uppsala län består av representanter från länets kommuner och Region Uppsalas hälso- och sjukvårdsförvaltningar. Nätverket utgör ett forum för erfarenhetsutbyte, omvärldsbevakning och samverkan kring verksamhetsutveckling och kompetenshöjande insatser. Informationsflöde sker både mellan länets kommuner och mellan kommunerna och Region Uppsala. Nätverket utgör dessutom en länk mellan det nationella nätverket och lokala företrädare.

Nätverkets uppdrag är att:

- Möjliggöra erfarenhetsutbyte kring anhörigstödsfrågor.
- Sprida relevanta kunskapsstöd.
- Uppmärksamma och driva utvecklingsarbete.
- Samverka kring gemensamma aktiviteter såsom föreläsningar och seminarier.
- Stödja representanter att driva det lokala utvecklingsarbetet.

- Besvara remisser för strategiska samverkansdokument som tas fram i Uppsala län.

Nätverket sammankallas av FoU Socialtjänst som avrapporterar nätverkets aktiviteter i sin årliga verksamhetsberättelse. FoU Socialtjänst står både för ordförandeskap och dokumentation av nätverkets arbete. Nätverket kan kontaktas via en funktionsbrevlåda , se epost: Lansnatverk.anhorigstod@regionuppsala.se.

Dokumenthistorik

2022-11-02 Dokumentet har reviderats redaktionellt och förtydligats avseende roller och ansvar utifrån den nationella anhörigstrategin. Bilagor har skapats för att tydliggöra rutiner för kommunikation och information i syfte att underlätta samarbetet mellan Region Uppsala och länets kommuner.

Referenser

1. **Riksdagen.** Patientlag (2014:821). *Riksdagen.se*. [Online] https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/patientlag-2014821_sfs-2014-821.
2. **Riksdagen.** Patientsäkerhetslag (2010:659). *Riksdagen.se*. [Online] https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/patientsakerhetslag-2010659_sfs-2010-659.
3. **Riksdagen.** Socialtjänstlag (2001:453). *Riksdagen.se*. [Online] https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/socialtjanstlag-2001453_sfs-2001-453.
4. **Riksdagen.** Hälso- och sjukvårdslag (2017:30). *Riksdagen.se*. [Online] https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/halso-och-sjukvardslag-201730_sfs-2017-30.
5. **Socialstyrelsen.** Stöd till anhöriga - Vägledning till kommunerna för tillämpning av 5 kap. 10 § socialtjänstlagen. *Socialstyrelsen.se*. [Online] <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/vagledning/2016-7-3.pdf>.
6. **Socialstyrelsen.** Anhöriga som vårdar eller stödjer någon de står nära - Underlag till en nationell strategi. *Socialstyrelsen.se*. [Online] 2021. <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2021-6-7464.pdf>.
7. **Riksdagen.** Stöd till personer som vårdar eller stödjer närstående - Proposition 2008/09:82. *Riksdagen.se*. [Online] 2009. <https://data.riksdagen.se/fil/2B285696-984C-4E3E-9BA1-113D5DDDF28FC>.

8. **Region Uppsala.** Strategi för närvårdssamverkan 2021–2023. *regionuppsala.se*. [Online] den 24 10 2022.
<https://publikdocplus.regionuppsala.se/Home/GetDocument?containerName=e0c73411-be4b-4fee-ac09-640f9e2c5d83&reference=DocPlusSTYR-15192&docId=DocPlusSTYR-15192>.
9. **Region Uppsala.** Effektiv och nära vård 2030. *regionuppsala.se*. [Online]
<https://regionuppsala.se/samverkanswebben/samverkan-och-utveckling/halsa-och-varld/halsa-och-varld/effektiv-och-nara-varld-2030/>.
10. **Region Uppsala.** Patient- och brukarmedverkan i Uppsala län. *regionuppsala.se*. [Online] den 30 10 2020.
<https://publikdocplus.regionuppsala.se/Home/GetDocument?containerName=e0c73411-be4b-4fee-ac09-640f9e2c5d83&reference=DocPlusSTYR-26174&docId=DocPlusSTYR-26174&filename=Patient-%20och%20brukarmedverkan%20i%20Uppsala%20l%C3%A4n.pdf>.
11. **Region Uppsala.** Anhöriga och anhörigstöd. *regionuppsala.se*. [Online]
<https://regionuppsala.se/samverkanswebben/forskning-och-utbildning/fou-s/kunskapsbank-for-socialtjansten/anhorigstod/>.
12. **Socialstyrelsen.** Meddelandeblad: Tvångs- och skyddsåtgärder inom vård och omsorg för vuxna. *socialstyrelsen.se*. [Online] 12 2013.
<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/meddelandeblad/2013-12-34.pdf>.
13. **Regeringskansliet.** Nationell anhörigstrategi - inom hälso- och sjukvård och omsorg - S2022/02134. *Regeringen.se*. [Online] den 20 04 2022.
<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/departementsserien-och-promemorior/2022/04/nationell-anhorigstrategi---inom-halso--och-sjukvard-och-omsorg/>.

Bilagor

Bilaga 1 – Broschyr till anhöriga

[Information om Anhörigstöd i Uppsala län](#)

Bilaga 2 – Hur kontakt kan förmedlas till kommunernas anhörigstöd

Hälso- och sjukvårdsverksamhet inom Region Uppsala eller länets kommuner ska, i de fall anhörig identifieras, förmedla den anhöriges kontaktuppgifter, efter samtycke från den anhörige, till den kommun där den anhörige vistas då denne:

- Vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller som stödjer en närstående som har funktionshinder.
- Bedöms vara i behov av socialtjänstens anhörigstöd.

Informationen kan skickas på avsedd blankett via säker digital kanal alternativt via A-post till angiven adress på listan, se [Förmedla kontakt till anhörigstöd, Region Uppsala.se \(pdf\)](#).